

S:t Mikael's kyrka

Lunds stift

Fasad mot sydöst.

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

KRISTINA SIMONSSON, 2016-11-14

jais
arkitekter

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

S:t Mikael's kyrka

Ängelholms församling, Bjäre kontrakt, Lunds stift, Strövelstorp socken, Ängelholm
Vilhelmsfält 2:13, Ängelholms kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

S:t Mikael's kyrka ligger i Södra utmarken i södra delen av Ängelholm. Stadsdelen på slättbygden gränsar i väster till tallskogen, den skyddsplantering som gjordes på 1700-talet för att hindra sandflykten vid havet.

Södra utmarken var tidigare fälad med betesmark för djur. Ljung var den dominerande växtligheten och området kallades också "Ljungen". Under mitten av 1800-talet delades stadens utmarker i "farmer", gårdar byggdes och marken började odlas upp av arrendatorerna som betalade arrende till staden.

Ängelholm utvecklades till en industristad under 1800-talet och med växande verksamheter ökade befolkningen. På 1960-talet fanns fortfarande läderfabrik, slakteri, batterifabrik och flygflottilj. Med Ängelholms expansion förvandlades jordbruksmarken på Södra utmarken till villaområde under 1960-70 talet. Skola och livsmedelsaffär byggdes också. Hedentorps lantbruk låg där det 1963 byggdes en ishall som brann ner 1982. Ishallen byggdes upp igen en liten bit därifrån. På ishallens gamla plats byggdes S:t Mikael's kyrka 1997. Den senaste utbyggnaden med bostäder är Kulltorp som ligger söder om Södra utmarken. Därefter vidtar jordbruksmark. På ena sidan Kullavägen ligger bostadsområdet och på andra sidan ligger kyrkan, ishallen, plantskolan, koloniområdet och enstaka villor. Kyrkotomten gränsar mot Kullavägen, villor, grönområde och parkeringen till ishallen.

Kyrkobyggnaden

Kyrkoanläggningen planerades under 20 år och meningsskiljaktigheterna var många med flera insändare i lokalpressen under årens lopp. Debatten gällde bland annat om det var rätt att satsa på en ny byggnad eller istället mer personal, om byggnaden skulle bestå av färdiga moduler, om den skulle innehålla bara församlingslokaler eller även kyrka.

S:t Mikael's kyrka är en samarbetskyrka mellan EFS, Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen, och Svenska kyrkan. EFS hade växt ur sin kyrka och behövde större. Så småningom delades EFS i två delar, de som följde med till Södra utmarken och de som

stannade kvar i enbart EFS med en egen kyrka.

I södra delen av Ängelholm med stor nybyggnad av bostäder och många barnfamiljer fanns ingen kyrka tidigare. I kommunens utbyggnadsplaner reserverades utrymme för serviceändamål, också med tanke på en kyrka. 1992 köpte Ängelholms pastorat marken runt ishallen av kommunen. Marken låg då inom Strövelstorps församling, en reglering gjordes 1996 så att tillhörigheten blev Ängelholms församling.

En arkitekttävling genomfördes 1993 med tre inbjudna, Sulev Krämer, Olof Meiby och Pontus Möller. Möller vann tävlingen med ett förslag kallat "Gemenskapen grov". Tävlingsförslaget bearbetades, kyrkan började byggas 1996 och invigdes 1997.

Kyrkorummet har sedan dess kompletterats med ny högtalaranläggning, projektor i taket, ny digitalorgel och ett dopträd på östväggen. Trägolvet på kyrktorget är förnyat och en bit av trägolvet är ersatt med klinker. En klockstapel från en kyrka i Malmö har tillkommit i trädgården.

Exteriör

Anläggningen på ca 800 kvadratmeter består av både kyrka och församlingslokaler som är sammanbyggda. Planformen är en länga med en större vriden del mot öster som innehåller kyrkan med biutrymmen. Kyrkans tak höjer sig över de lägre församlingsdelarna.

Både längan och den vridna delen har motstående pulpettak med olika höjder. I de högre fasadväggarna sitter fönster. Vid kyrkans gavelsidor mot norr och söder ansluter lägre byggnadsdelar med pulpettak.

Kyrkans grundläggning är betongplatta på mark. Murarna är av lecablock med isolering. Fasaderna är putsade och vitmålade. Sockeln är gråmålad betong. Mitt på kyrkans östvägg finns en utkragande murdel från mark och upp över takfoten. Denna utkragnings markerar altarets plats. I denna murs ovankant liksom ovan en entré finns runda lerrör för ventilation. Takgesimsen består av två utkragande stenar utan takutsprång. Mot sydväst över glaspartier är däremot takutsprånget stort och takfoten inbyggd med mineritskivor.

Kyrkans huvudentré är i söder och församlingsutrymmenas huvudentré är i nordöst. Entréerna är tydligt markerade med en utbyggd del och högre murskivor. Muren med entrén mot nordöst höjer sig över takfoten. Entrépartierna är av ek med glasade sidopartier. Ovan huvudentrén hänger på väggen ett kors av metall. På gavelspetsen över entrépartiet hänger kyrkklockan mellan två murpelare. Klockan är skyddad av ett tak som vilar på konsoler.

Fönstren är grå aluminiumklädda träfönster i varierande format. Kontorsrummen har kvadratiske fönster indelade med horisontell spröjs och en mindre kvadratisk öppningsbar del. Café och kyrktorg har glaspartier från golv till tak indelade i liggande

format, i dessa ingår också glasdörrar ut. Kyrksalen har fönster med flera olika format. Solbänkarna är utkragande sten från murväggen och fönsterbläcken är av grå plåt.

Pulpettaken är uppbyggda med limträbalkar och är belagda med röda enkupiga betongpannor. Takpannorna ligger i liv med murarna på gavlarna utan några takutsprång och utan plåtar. Takavvattningen är av zink liksom anslutningsplåtarna på taket. Rännorna är kvartsformade, så kallade ”Augustrännor”.

Under kyrkan går en lång installationskulvert med ingång på gaveln mot nordväst med utvändig trappa. En ventilationshuv på taket är omgärdad av murpelare på ömse sidor.

Fasad mot söder med huvudentré.

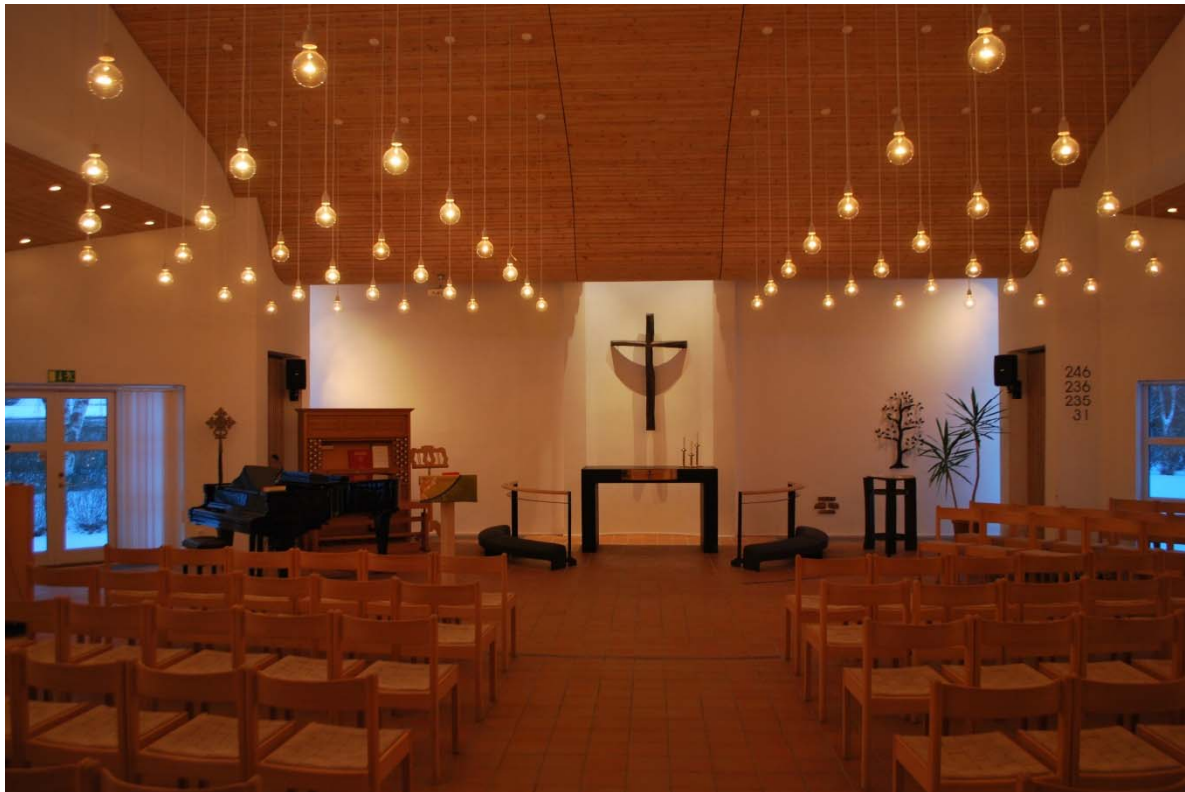
Fasad mot nordöst och entré till församlingslokalerna.

Interiör

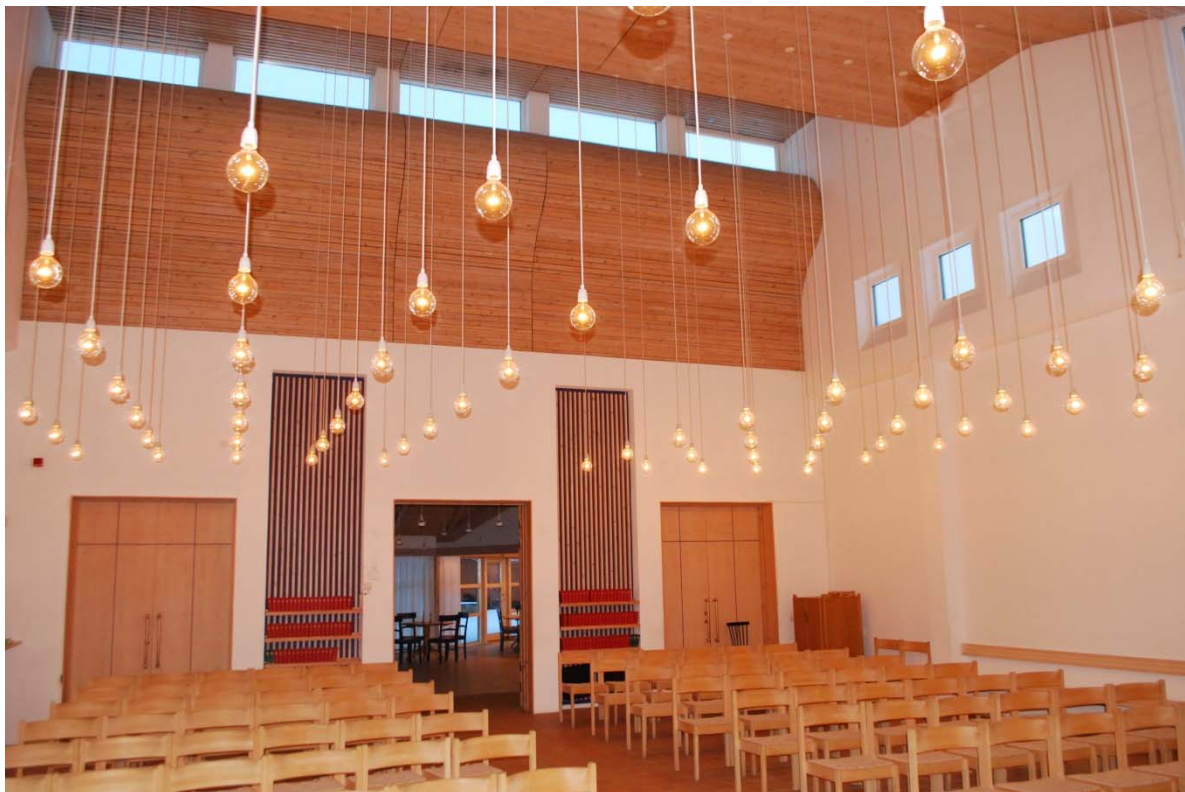
Från huvudentrén i söder når man kapprum, toaletter och därefter ”kyrktorget”. Golvet i entré och kapprum är belagt med grå klinker och väggarna är delvis vitputsade, delvis ockramålade vävspända gipsväggar. Taket är högt och klätt med sågad träpanel. Till kyrktorget vetter kyrkorummets tre höga dubbeldörrar av vitlaserad furu med infällda gråmålade spår. Långa draghandtag av mässing är monterade vertikalt. Dörrarna sitter i en träklädd nisch utan foder.

Kyrkorum

Kyrkorummet har en rektangulär form med två mindre, lägre och utskjutande sidoskepp, utformade som trianglar mot norr och söder. Koret med altaret är traditionsenligt placerat i öster. Golvet är utan höjdskillnader och belagt med oglaserad rödgul klinker med inslag av små mörkblå klinker lagda i bågform. Väggarna är utan sockel förutom en senare tillkommen list längs östväggen. Väggarna är putsade och vitmålade. I östväggen är inmurat fyra stenar från andra kyrkor. Nischer som är klädda med vertikala träribbor mot en mörkgrå bakgrund är infällda i väggarna mot väster, norr och söder. I västväggen på ömse sidor om mittdörren är psalmbokshyllor infällda i nischerna.

Kyrkorummet mot altaret i öster.

Kyrkorummet mot sydväst.

Det höga taket har en böljande form och är klätt med vitlaserad träpanel med varierande bredder. Panelen går även ner en bit på västväggen. Taket har sin högpunkt

i bakkant vid ingången och sluttar ner mot altaret. Limträbalkarna är dolda av träpanel. Sidoskeppen har lägre takhöjd och är klädda med samma träpanel. I taket hänger en mängd klara glasglober som är nedpendlade på olika höjder.

Kyrkorummet är möblerat med lösa stolar på ömse sidor om en mittgång. Snedställda stolar för kören står i sidoskepp. Längs norr- och södervägg hänger väggfasta bänkar. I koret står altaret i centrum, orgel, flygel och ambo i norr och dopfunten på södra sidan. På östväggen hänger ett dopträd.

Altarväggen är markerad med en halvrund nisch. I nischen hänger altarkorset som är belyst med ovanljus. Dolda ljusinsläpp mot norr och söder belyser altarväggen med släpljus, dessa fönster är smala och höga. Högtsittande fönster i liggande format sitter i västväggen uppe vid nocken. Norrväggen har högtsittande fönster med djupa avfasade nischer som riktar sig mot altaret och neråt. Fönster i marknivå finns i sidoskeppen, i det ena med glasdörr som nödutgång. Fönstren är vita träfönster med isolerglas. Kyrkorummet har förutom sina stora dörrar till kyrktorget, en dörr av laserad furu med överljus till sakristian.

Radiatorerna är dolda och infällda under galler i golvet.

Sakristian har golv av linoleum, vitmålade vävade väggar, pulpettak av sågad träpanel, fönster i två väderstreck och ett inre fönster mot kyrkorummet.

Söder om kyrksalen finns ett ”se och hör”-rum där man kan följa gudstjänsten genom ett glasparti som vetter mot altaret samtidigt som det är dolt för åhörarna i kyrkan. Rummet används mest som möteslokal. Golv av linoleum, pulpettak av sågad panel och hörnfönster.

Utanför kyrkorummet ligger kyrktorg och cafédel som hänger ihop men kan delas av en vikvägg. Golvet är belagt med vitlaserat furuträggolv. Utanför kyrkdörrarna ligger dock ett senare tillkommet fält av klinker lika golvet inne i kyrkan. Radiatorerna är infällda i golvet. Taket är klätt med sågad träpanel mellan synliga limträbalkar. Pulpettaket är högt i bakkant med fönster i väggen vid nocken. I sydväst där taket har lågpunkt finns glaspartier från golv till tak. Väggarna är vävspända gipsväggar målade i vitt och den höga väggen i bakkant är målad röd. Caféet är möblerat med blå stolar och lackade träbord.

Församlingslokalerna med arbetsrum, grupprum och kök ligger på ömse sidor om en korridor. Korridoren har golv av grå klinker och högt tak med sågad träpanel. Rummen har golv av linoleum med vit träsockel, målade vävspända gipsväggar och tak av sågad träpanel. Fönstren är vita träfönster, fönsterbänkarna är av vitlaserad furu. Dörrarna är släta, vita dörrar monterade med foder.

Köket har plastgolv och målat tak. Barnrummet har ekparkett på golv och fönster i tre väderstreck plus fönster vid taknocken och träpanel i taket med hög takhöjd.

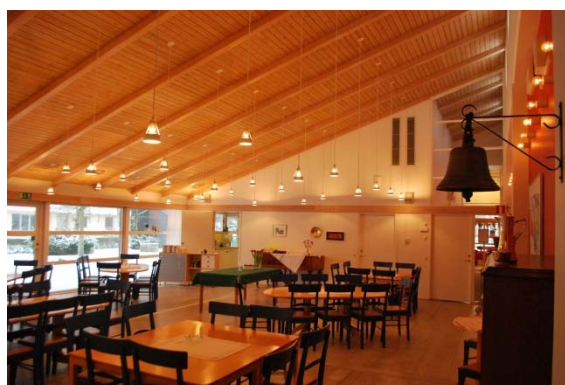
Koret.

Fasad mot sydväst.

Barnrummet.

Café.

Inredning och inventarier

Altaret av svartbetsat ekträ, från 1997, är ritat av Pontus Möller. Två kraftiga gavelsidor är sammanfogade med altarskivan. Ett mässingkors är infällt i altarskivan, från dess mittpunkt utgår bågar i golvbeläggningen. I altarskivans framkant sitter en mässingbåge med ett utskuret Kristusmonogram.

Altaruppsatsen är från 1997, ritad av Pontus Möller. Det är ett kors på väggen gjort av svart ek från 5400 f Kr. Eken hittades vid grävning under Rönneå 1982.

Altarringen av trä och metall är från 1997, ritad av Pontus Möller. Altarringen består av fem lösa sektioner som tillsammans bildar en halvcirkel. Mittsektionen är borttagen så det är öppet framför altaret. Mittsektionen förvaras i sakristian. Varje sektion har två ständare av svart plattjärn med överliggare av trä och tygklätt knäfall.

Dopfunten, från 1997, är ritad av Pontus Möller. Den är gjord av svartek från 5400 f Kr. Funten har tre ben sammanbundna på insidan av två cirkulära metallband. Dopfatet är

av hamrad mässing, monterat med distans från benen.

Ambon, talarstolen, av vitsåpad bok ritad och gjord av slöjdlärare Sven Persson. Den består av en kvadratisk pelare med fot av tre metallben av svart plattjärn och snedställd toppskiva.

Bänkinredningen är lösa trästolar av vitsåpad bok från 1997. Stolarna har ryggbricka av trä och flätad sits av sadelgjord. Längs väggarna hänger väggfasta bänkar av bok.

Orgeln, är från 2009. Det är en digitalorgel tillverkad i Holland av märket Eminent. Fasaden är av ek, uppbyggd med ram och fyllningar. I ovankant finns en utkragande profilerad list. Orgeln kompletteras av en flygel med märket Schimmel.

Klockan på taket ovanför entrén, hängd mellan murpelare, är från 1997 och tillverkad av Skånska Klockgjuteriet, Hammenhög.

En senare tillkommen klockstapel står i trädgården. Den består av två par krysslagda svarta stolpar som bär ett asymmetriskt sadeltak klätt med brädor. Okänt vem som gjutit klockan.

Kyrkogården

Kyrkan saknar kyrkogård men har en trädgård och parkeringsplats på kyrkotomten. Trädgården är omgärdad delvis med ligusterhäck och delvis nätstängsel och trädrad. Vid entrén mot söder finns en vit mur avtäckt med röda betongpannor. Ingången markeras med murpelare utan grind. Trädgården består av gräsmatta med bland annat björkar och ekar. Parkeringsplatserna är utformade i bågar och mellan dem växer buskar och träd. Bågarna är en fortsättning på bågar som utgår från altaret.

Byggnader på kyrkotomten

Ett förråd står i trädgården. Fasaden är klädd med locklistpanel målad mörkt grå. Taket är ett pulpettak med betongtakpannor.

Kulturhistorisk karaktärisering för S:t Mikael's kyrkoanläggning

S:t Mikael's kyrka ligger i Södra Utmarken, en stadsdel i södra Ängelholm, som bebyggdes med villor under 1960-70 tal på jordbruksmark. Kyrkan ligger i en del av området med ishall, arena och plantskola.

Kyrkan är en samarbetskyrka mellan EFS och Svenska kyrkan. Byggnaden föregicks av en 20-årig diskussion och planering. Kyrkan invigdes 1997 och är ritad av Pontus

Möller i Ängelholm. S:t Mikael's kyrka är hans första och hittills enda kyrka. Mellan 1940 och 2000 byggdes ca 700 nya kyrkor i Sverige, företrädesvis i nybyggda stadsdelar under 1960-80-tal. Dock var kyrkobyggande under 1990-talet mycket sällsynt. Anläggningen innehåller tidstypiskt både kyrka och församlingslokaler. Den är mångsidigt komplex med flera byggnadskroppar och tak åt olika håll. Anläggningen är uppdelad i en länga och en vriden del mot öster som innehåller kyrka som höjer sig över de lägre delarna. Samtliga delar har pulpettak, ofta motsäende pulpettak med olika höjd och högtsittande ljusinsläpp.

Fasaden är vitputsad, taken är täckta med röda betongpannor. Volymerna är skarpskurna på traditionellt dansk/skånskt vis med pannorna lagda ut i gavlarna utan takutsprång och utan plåtar. Kyrkan är byggd i modernistisk anda med traditionella inslag, men utan omedelbara sakrala markörer utvändigt förutom kyrkklocka på taket och ett kors.

Kyrkorummet bär en tydlig markering av en ny liturgi, där delaktighet och jämlikhet betonas. Koret är inte upphöjt, kör och orgel står i koret, stolarna är lösa och flyttbara, altaret är framdraget så prästen kan vända sig mot församlingen och predikstolen är ersatt med en enkel ambo. Samtidigt finns traditionella drag med ett långskepp med antydda sidoskepp, högtsittande fönster som klerestoriefönster och tak som ger sakralt intryck. Rummet har den traditionella riktningen med altaret i öster. Kyrkorummet är ljust med vitputsade väggar och många ljusinsläpp och ger ett varmt intryck med rödgul klinker på golvet. Taket är mycket framträdande, det höga taket är vackert och speciellt uppbyggt med böljande former och klätt med sågad träpanel med varierande bredder. En tydlig inspiration för taket är Bagsværd kyrka av Jørn Utzon.

Materialen är tåliga och gedigna och det finns en omsorg om detaljer.

En bärande tanke har varit ordet som sprids från altaret och det visar sig i bågar som fortplantar sig utåt från altarets mässingsbåge och markeras med blå plattor i golvet och utåt i parkeringsuppbyggnaden.

Bland inventarierna märks kors och dopfunt som är tillverkade av skrovlig svartek som är 7400 år gammal. Mycket anmärkningsvärd är skuggan som bildas av korset som hänger i en rundad nisch. Jag ser en skugga av en gestalt med änglavingar.

Bland inventarierna kontrasterar vackert det svarta träet i altare, kors och dopfunt mot det vitlaserade i tak, stolar och bänkar. Det är bra att stolarna inte är lackade. Installationer är föredömligt dolda.

Församlingsutrymmena har ett nära samband med kyrkorummet och stort bruksvärde. Församlingsutrymmena karaktäriseras också av hög kvalitet men med enklare material som gipsväggar och standarddörrar. Karaktäristiskt och positivt är den höga takhöjden med träklädda tak i många rum och mycket ljus. Ibland samsas för

många material som i huvudentrén där man ser tre olika golv samtidigt.

Rekommendationer

- Inventarierna av den gamla eken bör tas om hand varsamt. Bevara ytan på stolarna, lacka inte.
- Var sparsam med tillägg i kyrkorummet så att dess sakrala stämning består.
- Vid eventuella förändringar av anläggningen anlita arkitekt.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Tillkommen efter utgången av år 1939. Omfattas inte av tillståndsplikt 4 kap.2§.

Källor och litteratur

Sockenkyrkorna – kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet, 2008

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/oversiktliga-kommunbeskrivningar/Pages/Angelholm.aspx>

<http://www.engelholm.se/Kommun-politik/Historia-och-slaktforskning/Angelholmshistoria/Angelholms-stad/>

<http://www.sodrautmarken.com/historia/sodrautmarkenshistoria.htm>

Ängelholm en hembygdsbok 2003, Ängelholmsbygdens lokalhistoriska förening

Ängelholm en hembygdsbok 2004, Ängelholmsbygdens lokalhistoriska förening

Stencil av John Eklund.

Samtal med komminister Cecilia Reuter 2016-01-19

Samtal med arkitekt Pontus Möller 2016-01-21

Klippbok med tidningsartiklar om kyrkan.

Övriga uppgifter

Denna rapport, en kulturhistorisk karaktäristik och bedömning av S:t Mikael's kyrka, Bjäre kontrakt, har upprättats av:

Kristina Simonsson, Arkitekt SAR/MSA (rapportförfattare, inventering och foto)

Karl Johan Kember (granskare),

Arkitekt SAR/MSA, Certifierad sakkunnig avseende kulturvärden,

JAIS arkitekter AB, Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg, 042-14 92 30, www.jais.se

Inventeringsdatum: 2016-01-19

Färdigställd rapport: 2016-11-14

S:t Mikael's kyrka - byggnadsbeskrivning

Stomme: Murverk-lättbetongblock

Fasadmaterial: Puts-slätputs

Fasadkulör: vit

Takform: Pulpettak

Taktäckningsmaterial: Takpannor-betong

Byggnadsdel: Kyrka
Församlingslokaler